

Медицински факултет
Универзитет у Крагујевцу
Крагујевац

НАУЧНО – НАСТАВНОМ ВЕЋУ
МЕДИЦИНСКОГ ФАКУЛТЕТА

Предмет: Оцена научне заснованости теме докторске дисертације

Одлуком Научно наставног већа Медицинског факултета Универзитета у Крагујевцу, од 27.06.2007.године именовани су чланови Комисије за оцену научне заснованости теме докторске дисертације мр сци мед др Бранке Стаматовић – Гајић, под називом:

**КВАЛИТЕТ И УНАПРЕЂЕЊЕ КВАЛИТЕТА У ОБЛАСТИ МЕНТАЛНОГ
ЗДРАВЉА У СРБИЈИ**

На основу препоруке Научно-наставног већа, комисија у саставу:

1. Проф. Др Душица Лечић – Тошевски, председник
2. Проф. Др Славица Ђукић – Дејановић -потенцијални ментор
3. Проф. Др Горан Михајловић

подноси Научно-наставном већу следећи

ИЗВЕШТАЈ

I Биографски подаци

Кандидат мр сци мед др Бранка Стаматовић - Гајић, испуњава све услове предвиђене Законом о Универзитету (члан 57) и Статутом Медицинског факултета (члан 122) за израду докторске дисертације.

а. Лични подаци

Бранка Стаматовић - Гајић рођена је у Тузли, 12.09.1965. год. У Тузли је завршила основну и средњу школу, као и медицински факултет, на ком је дипломирала 22.05.1991. год. и тиме стекла звање доктора медицине.

По завршеном факултету запошљава се као асистент на Катедри за фармакологију, токсикологију и клиничку фармакологију Медицинског факултета Универзитета у Тузли, где започиње и постдипломске студије. У току 1992. борави у Холандији, у

Психонеурофармаколошкој истраживачкој јединици Католичког универзитета у Најмегену (*Psychoneuropharmacological Research Unit, Catholic University of Nijmegen, The Netherlands*), где учествује у истраживачком раду.

По повратку из Холандије запошљава се у Здравственом центру Ваљево, где прво обавља обавезни лекарски стаж, а по положеном државном испиту запошљава се у Служби опште медицине, а затим у Служби психијатрије.

Постдипломске студије наставља на Медицинском факултету у Београду, под руководством проф. др Владимира Р. Пауновића, који је и ментор магистарског рада под називом „Утицај селективних допаминских антагониста на поједине параметре у експерименталном моделу схизофреније“. Магистарски рад одбранила је на Медицинском факултету Универзитета у Београду 29.01.2001. године.

Специјализацију из психијатрије завршава у мају 2001. године, на Медицинском факултету Универзитета у Београду, а субспецијализацију из психоаналитичке психотерапије започиње 2004. године, на истом факултету, где је још у процесу тренинг анализе и супервизије.

Укључена је у рад Експертске групе за здравље младих као члан Групе за развој и ментално здравље младих Министарства здравља Републике Србије, а од 2004. године ради као регионални координатор пројекта „Развој здравства Србије“ Министарства здравља Републике Србије за Колубарски регион, и од тада завршава читав низ едукација везаних за питања организације, финансирања, руковођења и квалитета. Овакав ангажман поставља један од основа ове дисертације.

Поред тога, и даље учествује у психијатријским истраживањима као коистраживач у две студије "*Subjective Experience and Physical Activity in the Everyday Life of Psychiatric Clients*" и "*Social Support and Companionship Among People with Mental Illness in Serbia*" под руководством *Prof dr Bryan P. McCormick*-а са *Indiana University*; а затим и као коистраживач и координатор студије „EMBOLDEN – III фаза међународне, мултицентричне, двоструко следе, рандомизирани, плацебо контролисане студије у паралелним групама о ефикасности и безбедности Quetiapine Fumarate (SeroquelTM, појединачна доза од 300 или 600 mg) и Литијума као монотерапије код одраслих особа са биполарном депресијом у трајању од 8 недеља, са наставком терапије Quetiapine у трајању од 26 до 52 недеље“ у организацији *CRO ICON*, Мађарска.

У Здравственом центру Ваљево обавља и функцију руководиоца Едукативног центра и координатора за акредитацију и квалитет.

6. Научно истраживачки рад

Континуиран научно истраживачки рад мр сци мед др Бранке Стаматовић - Гајић огледа се у учешћу у истраживањима и публикавању радова у домаћим и међународним часописима, као и презентацијама на конгресима и стручним

скуповима. Анализом магистарске тезе, објављених радова, као и искуства стеченог у разним истраживачким пројектима, стиче се повољан утисак о мултидисциплинарности у приступу истраживачким процедурама.

ц. Списак радова

Поред 37 радова презентованих на стручним скуповима и публикованих у зборницима сажетака, мр сци мед др Бранка Стаматовић – Гајић у часописима је публиковала следеће радове:

1. *Prinssen EPM, Ellenbroek BA, Stamatovic B, Cools AR. THE EFFECTS OF HALOPERIDOL AND RACLOPRIDE IN THE PAW TEST ARE INFLUENCED SIMILARLY BY SCH39166. European Journal of Pharmacology 1993; 231: 275-280*
2. *Гајић Т, Стаматовић Б. БИОСОЦИЈАЛНИ МОДЕЛ ЛИЧНОСТИ-ПРИКАЗ ЈЕДНОГ НОВОГ ПРИСТУПА, Хипократ1994; година I, нулти број, стр.6*
3. *Prinssen EPM, Ellenbroek BA, Stamatovic B, Cools AR. ROLE OF STRIATAL DOPAMINE D2 RECEPTORS IN THE PAW TEST, AN ANIMAL MODEL FOR THE THERAPEUTIC EFFICACY AND EXTRAPYRAMIDAL SIDE EFFECTS OF NEUROLEPTIC DRUGS. Brain Research 1995; 673: 283-289*
4. *Стаматовић-Гајић Б. УТИЦАЈ СЕЛЕКТИВНИХ ДОПАМИНСКИХ АНТАГОНИСТА НА ПОЈЕДИНЕ ПАРАМЕТРЕ У ЕКСПЕРИМЕНТАЛНОМ МОДЕЛУ СХИЗОФРЕНИЈЕ. Магистарска теза, Медицински факултет, Универзитет у Београду, 2001.*
5. *Гајић Т, Стаматовић-Гајић Б, Јашовић-Гашић М. ПСИХОГЕНА ПОЛИДИПСИЈА И PAROXETIN КАО ТЕРАПИЈСКИ ИЗБОР – ПРИКАЗ СЛУЧАЈА, Енграми 2001; Вол 23, 3-4: 93-99*
6. *McCormick B, Frey G, Gajic T, Stamatovic-Gajic B, Maksimovic M, Chun S, Lee CT. THE EVERYDAY LIFE OF PSYCHIATRIC CLIENTS : A COMPARISON STUDY. Turkish Journal of Psychiatry 2006; 2 (Suppl 1): 222*
7. *Stamatović-Gajić B, Djukić-Dejanović S, Lopičić Z. QUALITY IN MENTAL HEALTHCARE – A NEW FRAMEWORK FOR IMPROVEMENT OF SERVICES. Medicus 2007; in press*

II Подаци о предложеној теми

Предложена тема је из области психијатрије

а. Предмет рада

Квалитет и унапређење квалитета у области менталног здравља и код нас и у свету представља још увек релативно мало истраживан концепт. Преглед литературе која је цитирана у предлогу пријаве и приложена уз овај документ, говоре о потреби да се овај концепт и даље развија. Савремена истраживања нуде више оквира у којима се истраживања могу спроводити, а бројни документи, од докумената Светске здравствене организације па до Националне стратегије у области менталног здравља говоре о потреби да квалитет, као и његово праћење и унапређивање, буде део приоритета у наредном периоду. Доминантни присуп питању квалитета до сада се односио на такозвани „клинички квалитет“, који у центар поставља здравствене раднике, као одговорне за квалитет. У овом оквиру се развијају водичи добре праксе, протоколи и смернице за рад. Међутим за комплетнију слику и бољи квалитет неопходно је укључити све учеснике у здравственој заштити, а не само оне који здравствену заштиту пружају. Укључивање корисника, односно компоненте њиховог задовољства услугама пружа додатне информације, корисне за решавање и организационих и стручних питања.

Оквир за проучавање и унапређивање квалитета може се поставити на више начина, али трипартитни модел, који је поставио Донабедиан, који подразумева структуру, процес и исход као делове система, кандидат сматра најприхватљивијим за ову студију. Структура подразумева ресурсе унутар здравственог система, док се процеси односе на интеракције корисника и пружаоца услуга. Питање исхода је једно од најзначајнијих питања у здравственој заштити, па и у области психијатрије / менталног здравља. У овој области на исходе утиче много параметара изван самог система здравства, па се не могу дати једнозначни одговори, нити се може исход директно везивати само за ефекте здравствене заштите.

Да би се успоставио процес за стално праћење и унапређивање квалитета, потребно је да постоји начин евалуације и јасно дефинисани критеријуми о томе шта се евалуира. Развој различитих показатеља квалитета, инструмената за мерење структуре, процеса и исхода, заједно са активностима везаним за образовање свих интересних група, даје нову перспективу за проучавање заштите менталног здравља, са могућношћу егзактне оцене и процене рада у овом подручју медицине које се врло често, па и од стране лекара, сматра „магловитим“ и немерљивим. Мерење пружа могућност сагледавања шире перспективе, изнад појединачног пацијента и појединачног пружаоца услуга, могућност да се исходи процене као резултат свих интеракција са системом здравствене заштите.

Главни токови истраживања у психијатрији у Србији до сада су били окренути углавном клиничким истраживањима, превасходно биолошко-психијатријског усмерења. Организациона питања, као и питања квалитета нису била предмет ширег интересовања. Ова студија ће, кроз укључивање здравствених радника, здравствених сарадника и корисника здравствене заштите у области менталног здравља, пружити могућност да се даље унапреди рад и организација

психијатријских служби општих болница, као и да се постави основа за побољшавање осталих установа које се баве заштитом менталног здравља.

б. Циљеви студије

Општи циљ овог истраживања је да се код давалаца и корисника услуга у области менталног здравља / психијатрије покрене размишљање о квалитету и рад на унапређењу квалитета у све три његове димензије: структури, процесу и исходу.

Специфични циљеви могу се организовати у три нивоа, према димензији квалитета на коју се односе:

- I.** Анализа структуре и организационог и кадровског потенцијала, и као резултат дефинисање јасне организационе структуре са предлогом за уједначавање служби у Србији
- II.** Анализа информисаности о квалитету и дефинисање корака потребних у том правцу, као и формирање листе индикатора за праћење квалитета, која би била основ за даље активности
- III.** Анализа задовољства корисника здравствене заштите у области менталног здравља / психијатрије, формирање „нултог нивоа“ за даље праћење.

Хипотезе истраживања везане су за ове специфичне циљеве:

- I.** **A)** Постоји разлика у начину организовања психијатријских служби општих болница у Србији
Б) Постоји разлика у кадровском потенцијалу психијатријских служби општих болница у Србији
В) Постоји разлика у вредностима показатеља перформанси укључених у упитник
- II.** **A)** Испитаници немају довољно информација о програмима за праћење и унапређење квалитета у њиховим службама
Б) Постоје разлике у корисности одређених индикатора у праћењу и оцењивању квалитета рада у психијатријским службама
В) Постоје разлике у оцени доступности, односно могућности прикупљања података за праћење квалитета
Г) Не постоје значајне разлике у оцени индикатора квалитета међу различитим профилима радника психијатријских служби
- III.** **A)** Степен задовољства корисника психијатријске здравствене заштите у општим болницама у Србији не одступа од података у литератури
Б) Степен задовољства корисника психијатријске здравствене заштите у општим болницама у Србији не зависи од дијагнозе

В) Степен задовољства корисника мерен специфичним упитницима за ову популацију не разликује се од оног добијеног општим упитником, који се користи у процени задовољства корисника других служби у општим болницама

ц. Материјал и методе

Студија испитује три димензије квалитета у области заштите менталног здравља / психијатрије: структуру, процес и исход.

Анализа структуре :

Узорак за анализу структуре чиниће психијатријске службе општих болница у Србији, које пружају здравствену заштиту на територији која има више од 100.000 становника (19 болница).

- a. Место истраживања – психијатријске службе
- b. Време - једновременски попуњени упитници у оквиру студије пресека
- c. Популација укључена у истраживање – начелници и главне сестре психијатријских служби општих болница
- d. Избор истраживачке стратегије – студија пресека
- e. Величина узорка – затворена, дефинисана бројем психијатријских служби општих болница које пружају здравствену заштиту на територији која има више од 100.000 становника
- f. Избор варијабли – одређен циљем истраживања и могућностима упитника

Истраживање ставова о индикаторима процеса са припремом листе индикатора за праћење квалитета:

Узорак за овај део истраживања чине запослени у психијатријским службама, који пружају здравствене услуге пацијентима,

- a. Место истраживања – психијатријске службе
- b. Време – једновременски попуњени упитници у оквиру студије пресека
- c. Популација укључена у истраживање – начелници и главне сестре психијатријских служби општих болница, по један психијатар / неуропсихијатар и медицинска сестра / техничар, један здравствени сарадник (психолог, социјални радник, специјални педагог, и сл), укупно 5 испитаника по служби
- d. Избор истраживачке стратегије – студија пресека
- e. Величина узорка – затворена, дефинисана бројем психијатријских служби и бројем радника из сваке психијатријске службе, укључених у испитивање
- f. Избор варијабли – одређен циљем истраживања и могућностима упитника

Анализа исхода кроз анализу задовољства корисника

У овај узорак укључени су пацијенти који се отпуштају са болничког лечења и / или чланови њихових породица, као и пацијенти који су амбулантно лечени у току одређеног временског периода, у свим психијатријским службама укљученим у истраживање.

- a. Место истраживања – психијатријске службе
- b. Време – вишевременско тестирање пацијената и / или чланова њихових породица, по отпусту (за хоспитализоване пацијенте) или при амбулантном прегледу (за амбулантне пацијенте) са предложеном батеријом упитника
- c. Популација укључена у истраживање – пацијенти отпуштени са болничког лечења у току одређеног временског интервала или амбулантно прегледани у току одређеног временског интервала (десет календарских дана у току једног месеца)
- d. Избор истраживачке стратегије – студија пресека
- e. Величина узорка – број пацијената добиће се на основу просека недељног броја отпуста у свакој служби за претходну годину, односно просечног броја прегледа недељно за амбулантне пацијенте
- f. Избор варијабли – одређен циљем истраживања и могућностима упитника

Методологија

I

У сарадњи са Националном комисијом за ментално здравље и Комором здравствених установа Србије аутор ће направити контакт са свим општим болницама у Србији, које пружају здравствене услуге за преко 100.000 становника, зато што те опште болнице уједначено имају психијатријске службе. По обављеном договору са директорима тих установа и начелницима и главним сестрама психијатријских служби, обавиће се прикупљање података, путем попуњавања упитника о организационој структури службе (ОСМЗ упитник / OSMH Questionnaire). Упитник је развијен за потребе овог истраживања и састоји се од затворених и отворених одговора, а циљ му је да да јасан преглед организационе структуре, са капацитетом и кадровским и организационим, те да се понуди могућност да испитаници изнесу своје идеје и предлоге. Овим делом истраживања доћи ће се и до квантитативних и до квалитативних обележја узорка, попут структуре службе, броја постеља, структуре пацијената, просечне дужине лечења, заузетости постељног фонда, броја места у дневној болници, ако постоји дневна болница, начин пријема у дневну болницу, број амбулантних услуга, начин евидентирања пружених услуга, постојање информационог система, могућности анализе података и обавештавања запослених о тим резултатима.

II

У свим психијатријским службама општих болница које покривају преко 100.000 становника, након прве фазе, са прикупљањем података о организационој

структури и капацитетима службе, обавиће се и прикупљање података, путем упитника о информисаности о програмима и о индикаторима квалитета, као и о употребљивости и могућности за праћење појединих индикатора. Упитник „Квалитет у менталном здрављу“ односно QMH Questionnaire, развија се за потребе овог истраживања, са циљем да се на основу одговора начелника, главне сестре, једног психијатра / неуропсихијатра, медицинске сестре / техничара, и једног сарадника (психолог, специјални педагог, социјални радник, и сл.) из сваке испитиване службе, рангирају индикатори, по њиховој употребљивости, доступности, процени информисаност о програмима за праћење и унапређивање квалитета у тим службама, као и да се на основу резултата предложи листа индикатора који би се користили у евалуацији димензије процеса, у свеукупном унапређењу квалитета.

III

У оквиру истраживања биће спроведено испитивање задовољства корисника здравствене заштите у области психијатрије / менталног здравља. За испитивање задовољства корисника биће коришћено више упитника. Употребиће се упитници који процењују задовољство корисника у области менталног здравља, као и општи упитници који се користе у Србији за процену задовољства корисника на свим болничким одељењима, осим психијатријских и педијатријских. Од специфичних упитника биће коришћени Verona Service Satisfaction Scale, European Version, (Ruggeri M, Lasalvia A, Dall’Agnola R, et al.), Perceptions of Care Survey (Eisen SV, Wilcox MA, Idiculla T, Speredelozzi A, Dickey B.), као и упитници направљени за ово истраживање, на основу сличних упитника у свету, специфичних за психијатријске здравствене услуге. Од општих упитника, биће коришћен упитник којим се у општим болницама у Србији прати задовољство корисника, како оних на болничком лечењу, тако и оних који користе амбулантне специјалистичке услуге. Поред упитника, пацијентима ће бити дато и писмо / формулар за информисани пристанак, у коме ће бити објашњено шта се и зашто од њих очекује. Подаци добијени упитницима биће анонимни, и неће бити појединачно анализирани. Поред података добијених попуњеним упитницима, пратиће се и број пацијената који пристају да попуне упитнике. Број пацијената којима ће се дати да попуне упитнике зависиће од просечног броја пацијената отпуштених на недељном нивоу, за претходну годину, односно просечног броја амбулантних прегледа на недељном нивоу. Упитници ће се давати пацијентима до постизања тог броја, у одређеном временском периоду.

Статистичка обрада података

Како се истраживање спроводи путем упитника, први део статистичке обраде је **прикупљање података и припрема тих података за анализу**. Са циљем презентације дела истраживања, биће коришћени **табеларни и графички прикази дистрибуције података**, као и опис узорака свих нивоа истраживања коришћењем **метода дескриптивне статистике**. Детаљна анализа резултата подразумева и

коришћење **параметарских и непараметарских статистичких метода**. Укупна статистичка анализа биће спроведена коришћењем **SPSS статистичког пакета**.

е. Очекивани резултати и значај студије

Ово истраживање обезбедиће преглед организације психијатријских служби у општим болницама у Србији, са могућношћу уједначавања организовања ових служби, као и са новим предлозима за њихово функционисање.

Резултат истраживања биће и листа релевантних показатеља (индикатора) квалитета, добијена на основу ставова и процена професионалаца у области менталног здравља, која ће моћи да се користи у даљем праћењу квалитета рада у психијатријским службама, али и да послужи као основа за прављење сличне листе за све установе које се баве заштитом менталног здравља становништва.

Испитивање задовољства корисника биће по први пут у Србији урађено на узорку психијатријских пацијената. Добиће се могућност поређења резултата са резултатима оцене задовољства корисника осталих одељења општих болница, као и могућност процене различитих видова организовања, у односу на задовољство корисника. Поређење резултата упитника намењених пацијентима психијатријских служби са резултатима општих упитника пружиће препоруку о томе да ли и које упитнике треба користити у процени задовољства корисника психијатријске здравствене заштите.

Обрада сва три сета резултата омогућиће по први пут свеобухватну оцену квалитета у области психијатрије и менталног здравља у Србији, дајући „нулти ниво“ као полазиште за даље унапређење квалитета. На тај начин биће направљена **основа за нови приступ у квалитативној и квантитативној евалуацији рада психијатријских служби**, кроз праћење и рад на унапређењу квалитета у области психијатрије / менталног здравља.

III Закључак и предлог комисије

ЗАКЉУЧАК

1. На основу досадашњег научно-истраживачког рада и публикованих радова мр сци мед др Бранка Стаматовић – Гајић испуњава све услове за одобрење теме и израду докторске дисертације.
2. Предложена тема је научно оправдана, дизајн истраживања прецизно постављен и дефинисан, а методологија јасна.
3. Комисија сматра да ће докторска дисертација мр сци мед др Бранке Стаматовић – Гајић, под менторством Проф. др Славице Ђукић – Дејановић, обезбедити основ за нови приступ у квалитативној и квантитативној евалуацији рада психијатријских

служби у Србији, као и препоруке за питања организације, те праћења и унапређења квалитета, у његовим разним аспектима.

4. Комисија предлаже Научно-наставном већу Медицинског факултета у Крагујевцу да прихвати пријаву теме докторске дисертације кандидата мр сци мед др Бранке Стаматовић – Гајић, под називом:

**КВАЛИТЕТ И УНАПРЕЂЕЊЕ КВАЛИТЕТА У ОБЛАСТИ МЕНТАЛНОГ
ЗДРАВЉА У СРБИЈИ**

Предлог ментора

За ментора рада Комисија прелаже **Проф. др Славицу Ђукић – Дејановић**, редовног професора Медицинског факултета у Крагујевцу

Председник Комисије
Проф. др Душица Лечић – Тошевски
Ванредни професор Медицинског факултета Универзитета у Београду
Научна област: Психијатрија

Проф. др Славица Ђукић – Дејановић
Редовни професор Медицинског факултета Универзитета у Крагујевцу
Научна област: Психијатрија

Проф. др Горан Михајловић
Ванредни професор Медицинског факултета Универзитета у Крагујевцу
Научна област: Психијатрија

ЛИТЕРАТУРА

1. WHO. Quality Improvement for Mental Health. Geneva: WHO 2003.
2. Национална комисија за ментално здравље. Национална стратегија у области менталног здравља и акциони план. Доступно на : www.imh.org.yu Приступљено 2007.
3. Massoud MRF, Advances in quality improvement: Principles and framework. Available at: www.reproline.jhu.edu/english/6read/6pi/pi_advances/piadvances1.htm . Accessed: 2005.
4. Cucić V, Simić S, Bjegović V et al. Terminološki rečnik kvaliteta u zdravstvenoj zaštiti. Beograd: Medicinski fakultet Univerziteta u Beogradu, 2000.
5. McGrath BM, Tempier RP. Implementing quality management in psychiatry: from theory to practice – shifting focus from process to outcome. Can J Psychiatry 2003; 48 (7): 467-474
6. Herman RC. Improving mental healthcare : a guide to measurement – based quality improvement. Washington DC : American Psychiatric Publishing Inc, 2005.
7. Sheldon TA. The healthcare quality measurement industry : time to slow the juggernaut? Qual Saf Health Care 2005; 14: 3 – 4
8. Stamatović-Gajić B, Djukić-Dejanović S, Lopičić Z. Quality in mental healthcare – a new framework for improvement of services. Medicus 2007; in press
9. Lecic-Tosevski D, Pejovic-Milovancevic M, Popovic-Deusic S. Reform of mental health care in Serbia : ten steps plus one. World Psychiatry 2007; 6: 51-53
10. Ruggeri M, Lasalvia A, Dall'Agola R, et al. Development, internal consistency and reliability of the Verona Service Satisfaction Scale – European Version, British Journal of Psychiatry 2000; 177 (suppl 39): 41-48
11. Eisen SV, Wilcox MA, Idiculla T, Speredelozzi A, Dickey B. Assessing Consumer Perceptions of Inpatient Psychiatric Treatment: The Perceptions of Care Survey. The Joint Commission Journal on Quality Improvement 2002; 28 (9): 511-526
12. Peytremann-Bridevaux I, Scherer F, Peer L, et al. Satisfaction of patients hospitalised in psychiatric hospitals: a randomised comparison of two psychiatric-specific and one generic satisfaction questionnaires. BMC Health Services Research 2006; Available at : <http://www.biomedcentral.com/1472-6963/6/108> . Accessed 2007.

